

การพัฒนาชุมชน แบบพึ่งตนเองบ้านหนองตาไก่ ตำบลอากาศ

อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

Community Development Self Reliance of Ban Nongtakai,

Akat sub District, Akatumnuai District, Sakonnakhon Province.

ภาณุพงศ์ สามารถ*

เพ็ญศรี บางบอน**

ชาญณรงค์ นาเซียงใต้***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเองและภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) เพื่อศึกษาหลักการบริหารจัดการ 3) เพื่อศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง ประชากรคือผู้นำชุมชน จำนวน 13 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แนวสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้มี 5 ด้าน คือ ด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การทอผ้ามัดหมี่ การทำเครื่องจักสาน การทำเครื่องดักจับปลา การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและรู้จักกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เกิดประโยชน์ การรวมกลุ่มกันเพื่อนำภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ มาพัฒนาเพื่อให้เกิดรายได้ 2) หลักการบริหารจัดการของชุมชนให้ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ มีผู้นำที่มีความเข้มแข็ง เสียสละ อดทน ทำประโยชน์เพื่อ

ส่วนรวม ยึดหลักคุณธรรม มีความยืดหยุ่น ปรับหลักการทำงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าร่วมทำกิจกรรมในทุก ๆ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แสดงความคิดเห็น และตรวจสอบการทำงานของชุมชน กลุ่มองค์กรต่าง ๆ 3) ปัญหาการพัฒนา ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและด้านการเกษตร

คำสำคัญ: การพัฒนา, ชุมชน, แบบพึ่งตนเอง

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the development of community self-reliance and local knowledge of Ban Nong Ta Kai. Akat Amnuai. Sakon Nakhon 2) to study the principles of management. Village Nong Ta Kai. Akat Amnuai. Sakon Nakhon, and 3) to study the problems and obstacles in the development of community self-reliance. The sample of the study were community leaders, consisting of 13 samples

*อาจารย์ประจำสาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

**อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

***นักวิชาการอิสระ

The instrument of data collecting were In-depth interview and focus groups discussion. The data was analyzed by using content analysis and presented by descriptive analysis.

The finding results were as follows; 1) The development of community self-reliance. Self-reliant. There were 5 such as economic and technological resources. Psychological and social. Local wisdom such as weaving ground. Wisdom in making wicker Wisdom in making fish trap. The village Nong Ta Kai. Participation in conservation of the Wisdom to know the existence and use of local knowledge that is useful. Is to gather wisdom to do in various fields to achieve revenue Creation of public participation, which leads to sustainable development. 2) The principle of community management successful such as a strong leader sacrificed the interests of the whole patient. Integrity. The elasticity. Fine principles to suit the situation. Opportunity for all people to participate in all activities in order to post comments. Participation in decision making. And monitor the actions of the community. The various organizations. and 3) Development problems. such as social problems of developing economies. And agricultural development issues.

Keywords: Community, Development, Self Reliance

บทนำ

นโยบายการพัฒนาประเทศในอดีตที่เข้าสู่ยุคการพัฒนาประเทศที่แท้จริง เริ่มนับตั้งแต่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504-2509 จนถึง

ปัจจุบัน ได้พิสูจน์ให้เราเห็นว่าแนวทางที่ได้ดำเนินมาตลอดนั้นผิดพลาด เพราะการพัฒนาตามกระแสหลักหรือระบบทุนนิยม นำไปสู่การเจริญเติบโตโดยเฉพาะการเจริญเติบโตทางด้านวัตถุ ความทันสมัย ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเจริญเติบโตทางด้านอุตสาหกรรม การพัฒนาตามกระแสหลักนี้ก่อให้เกิดระบบความ สัมพันธ์ในระดับโลก หรือกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นระบบที่มีความสัมพันธ์อันซับซ้อน ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ระบบข่าวสารวัฒนธรรมโลก การพัฒนาตามแนวทางนี้ได้เข้าแทรกซึมไปทุกสังคม แม้แต่สังคมชนบทก็ถูกภาวะเช่นนี้ผลักดันเข้าสู่กระแสการพัฒนาอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (ยุค ศรีอาริยะ, 2540: 4)

อีกด้านหนึ่งของกระบวนการพัฒนาตามกระแสหลักได้ส่งผลก่อให้เกิดปัญหามากมาย เช่น ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เกิดช่องว่างระหว่างกลุ่มประเทศที่ร่ำรวยและกลุ่มประเทศที่ยากจนเกิดปัญหาการพังทลายของระบบเศรษฐกิจ ทำให้ประชากรบางส่วนต้องประสบชะตากรรมร่วมกัน สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้สะสมขึ้นเรื่อย ๆ จนกระทั่งเกิดวิกฤตครั้งยิ่งใหญ่ในปี พ.ศ.2539-2541 ซึ่งเป็นวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมไทย อย่างกว้างขวางรุนแรง แต่ยังมีชุมชน หมู่บ้านเล็ก ๆ ที่สามารถดำรงอยู่ได้ แม้กระทั่งอยู่ในภาวะเช่นนี้ แนวคิดการพัฒนา หรือยุทธศาสตร์ การพัฒนาในระดับท้องถิ่นเป็นแนวทางหนึ่งที่จะ เป็นทางออกในการแก้ไขปัญหาจากการดำเนินการพัฒนาตามกระแสหลักได้มีผู้เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาไว้หลายแนวทาง เช่นแนวทางตามพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การพัฒนาที่ยั่งยืนของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต.) ขบวนการแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนไทย ของฉัตรทิพย์ นาถสุภา การหันกลับมาศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งจะเป็นวาทกรรมชุด

ใหม่ในกระแสการพัฒนาและจะเป็นรากฐานการพัฒนาที่เข้มแข็งให้กับประเทศต่อไป

บ้านหนองตาไก่ หมู่ที่ 11 อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร เป็นชุมชนหมู่บ้านที่รวมกลุ่มกันพึ่งตนเองช่วยกันแก้ไขปัญหาโดยพลังและความสามารถของตน โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ทั้งเป็นรูปแบบการพัฒนาในระดับท้องถิ่นในการดำรงชีวิต เช่น มีภูมิปัญญาในการหาปลาที่เป็นหนึ่งของอำเภออากาศอำนวย มีการทำเกษตรเพื่อพึ่งพาตนเอง มีการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง ซึ่งนับว่าประสบผลสำเร็จจากการพัฒนาในระดับท้องถิ่นในเขตอำเภออากาศอำนวยและสามารถสร้างระบบการผลิตพึ่งตนเองในหมู่บ้าน โดยภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น สามารถสืบทอดและดำรงอยู่ได้จนถึงสภาพปัจจุบัน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภออากาศอำนวย, 2550: 5)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการพัฒนา รวมไปถึงการพัฒนาในระดับท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่ชาวบ้านมีสติปัญญา มีความสามารถ และมีภาวะสร้างสรรค์ สามารถแก้ไขปัญหาและดำรงอยู่อย่างหน้าสิ่วหน้าขวาน ในฐานะที่หมู่บ้านหนองตาไก่เป็นหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง มีการพัฒนาที่เป็นเอกลักษณ์มีศักยภาพที่มาจากพลังภายในของประชาชนในหมู่บ้าน มีการรวมกลุ่มของบุคคลในชุมชน กลุ่มกับกลุ่มชุมชน โดยการสร้างเครือข่ายกระบวนการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ที่มีการปรับตัวตามความต้องการและสถานการณ์ ที่เป็นจริง มีการพึ่งตนเองเป็นหลัก ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง ของบ้านหนองตาไก่ อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร เพื่อจะได้นำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง

และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบ้านหนองตาไก่ อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

2. เพื่อศึกษาหลักการบริหารจัดการชุมชนของบ้านหนองตาไก่ อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเองของบ้านหนองตาไก่ อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเองและภูมิปัญญาท้องถิ่นของบ้านหนองตาไก่ อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร และสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาหลักการบริหารจัดการหมู่บ้านหนองตาไก่ อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร และสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาปัญหา/อุปสรรคในการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง บ้านหนองตาไก่ ตำบลอากาศ อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

ประชากรที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานประชาคมหมู่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลปราชญ์ผู้มีความรู้ในเรื่องการเกษตร ได้แก่ นายเตียงชัย เปรตแก้ว ปราชญ์ผู้มีความรู้ในเรื่อง การหาปลา ได้แก่ นายคำใส แยมไชยศรี ปราชญ์ผู้มีความรู้ในเรื่องการทอผ้ามัดหมี่ ได้แก่ นางอรุณรัตน์ แยมไชยศรีและ ปราชญ์ผู้มีความรู้ในเรื่องจักสาน ได้แก่ นายอุดร คิอินธิ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานประชาคมประจำหมู่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายแสวง แยมไชยศรี นายเตียงชัย เปรตแก้ว นายอุดร คิอินธิ นายเตียง ทนนวน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลอากาศ และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลอากาศ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แนวสัมภาษณ์ระดับลึก ประเด็นการสนทนากลุ่มการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา ผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ สามารถ สรุป อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะจากการศึกษา ตาม ลำดับดังต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้ศึกษาสรุปผลที่ได้ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งสรุปผลการศึกษามีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการศึกษาการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง และภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1 ผลการศึกษาการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง บ้านหนองตาไก่ อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร พบว่าหลักการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเองของบ้านหนองตาไก่ ประกอบด้วย 5 ด้าน ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากร ธรรมชาติ ด้านจิตใจและด้านสังคม ดังต่อไปนี้

1) ด้านเทคโนโลยี ชุมชนบ้านหนองตาไก่มีความสามารถในการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยี เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ ทำให้บ้านหนองตาไก้มีการติดต่อกับสังคมภายนอกในระดับต่ำ มีวิถีการผลิตทางด้านเกษตรคือการทำนาซึ่งเป็นรูปแบบการผลิตที่เลียนแบบธรรมชาติ การใช้เครื่องมือเครื่องไม้ก็เรียบง่ายแบบธรรมดาที่สามารถจัดหาได้ในท้องถิ่น จึงไม่มีความจำเป็นต้องพึ่งเทคโนโลยีในระดับสูง การแปรรูปผลผลิตก็มีการปรับใช้เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ค่อยจะมีความสลับซับซ้อน เช่น การตากแห้ง ดอง กวนการทำสีกจากธรรมชาติ

2) ด้านเศรษฐกิจบ้านหนองตาไก้มีความสามารถในการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ สามารถผลิตผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการภายในชุมชน และยังมีผลผลิตเหลือพอที่จะนำออกสู่ระบบตลาด

ภายนอก สิ่งใดที่ไม่สามารถผลิตหรือ หาได้ในท้องถิ่น ก็มีการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยน กับชุมชนภายนอกนับตั้งแต่อดีต ปัญหาผลผลิตล้นตลาดราคาผลผลิตตกต่ำ พวกเขาก็สามารถรวมกลุ่มกันแก้ไขปัญหา เช่นการแปรรูปผลผลิตแก้ไขปัญหาราคาตกต่ำ มีการรวมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อเป็นแหล่งทุนที่สำคัญและสร้างวัฒนธรรมการออมให้แก่สมาชิกภายในชุมชน เยาวชน ซึ่งเป็นรากฐานสู่ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บ้านหนองตาไก้มีความสามารถพึ่ง ตนเองด้านทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้บ้านหนองตาไก้ มีทรัพยากรใช้ทั้งในด้านอุปโภคและบริโภคอย่างเพียงพอ มีกรรมสิทธิ์ในทรัพยากร มีการรวมกลุ่มกันอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อที่จะจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ การปลูกป่าทดแทน ส่งเสริม ให้ความรู้ ในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์และสมดุล ผลจากการดำเนินการได้ทำให้ป่ากลับมาสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง ปัจจุบันกลุ่มนี้มีหน้าที่เพิ่มขึ้นในด้านการท่องเที่ยว

4) ด้านจิตใจ บ้านหนองตาไก้มีความสามารถในการพึ่งตนเองด้านจิตใจ ชาวบ้านมีจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง ช่วยกันแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง โดยยึดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธ ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว

5) ด้านสังคม บ้านหนองตาไก้มีลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษ ทำให้พวกเขามีความรัก ความสามัคคีกันอย่างเหนียวแน่น ชุมชนมีเอกภาพมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา หรือการทำกิจกรรมพัฒนาใด ๆ ขึ้นภายในชุมชน

1.2 ผลการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของบ้านหนองตาไก้บ้านหนองตาไก้ อำเภออากาศอำนวย จังหวัด

สกลนคร พบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ มีดังนี้คือ 1) ภูมิปัญญาในการทอผ้ามัดหมี่ 2) ภูมิปัญญาในการทำเครื่องจักสาน 3) ภูมิปัญญาในเรื่องการทำเครื่องดักจับปลา

2. ผลการศึกษาหลักการบริหารจัดการ บ้านหนองตาไก่ ตำบลอากาศ อำเภอบ้านนาหวาย จังหวัดสกลนคร จากการสนทนากลุ่ม สรุปผลการศึกษามีรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

ผลการศึกษาพบว่า บ้านหนองตาไ้มีศักยภาพในการพึ่งตนเอง มีการจัดการ ร่วมกันแก้ไขปัญหาภายในชุมชน สิ่งที่เป็นเอกภาพที่ทำให้ชุมชนแห่งนี้มีความรักความสามัคคี คือ ระบบความ สัมพันธ์แบบเครือญาติ ความรักในญาติพี่น้อง พวกพ้องของตน เสริมสร้างให้ระบบโครงสร้างทางสถาบันทางสังคมของชุมชนแห่งนี้มีความเข้มแข็ง มีการช่วยกันตรวจสอบดูแลภายในชุมชนซึ่งกัน และกัน และยังมีโครงสร้างทางสถาบันทางศาสนา สถาบันการศึกษา สถาบันทางการปกครอง กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ได้ทำงานประสานสอดคล้องกันโดยมีหลักการบริหารหรือการจัดการของชุมชนของกลุ่ม ให้ประสบผลสำเร็จ ดังนี้คือ 1) ผู้นำ มีความเข้มแข็ง เสียสละ อดทน ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม 2) ยึดหลักคุณธรรม 3) มีความยืดหยุ่น ปรับหลักการ ทำงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ 4) เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าร่วมทำกิจกรรมในทุก ๆ ด้าน เพื่อที่จะแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และตรวจสอบการทำงานของชุมชน กลุ่มองค์กรต่าง ๆ

3. ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง บ้านหนองตาไ้ อำเภอบ้านนาหวาย จังหวัดสกลนคร สรุปผลการ ศึกษาได้ดังนี้

ปัญหาการพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน ที่ได้รับงบประมาณจากรัฐบาลน้อย ปัญหาการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ปัญหาพัฒนาทางการพัฒนาสังคม ปัญหาพัฒนาทางด้านสาธารณสุข และ

ปัญหาทางการด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ผลการศึกษาการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเอง และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบ้านหนองตาไ้ ตำบลอากาศ อำเภอบ้านนาหวาย จังหวัดสกลนคร พบว่าบ้านหนองตาไ้ สามารถพึ่งตนเองได้ ต้องประกอบด้วย 5 ด้านคือ ด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจและด้านสังคม ซึ่งสอดคล้องกับตามหลักแนวคิดของเสน่ห์ จามริก (2541) คือ 1) โดยหลักการชุมชนจะพึ่ง ตนเองทางเทคโนโลยีได้นั้น ต้องมีความสามารถในการเลือกสรร การใช้ประโยชน์การอนุรักษ์และพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม 2) การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ จะต้องมีความสมดุลระหว่างการผลิต และการบริโภค มีขีดความสามารถในการผลิต มี การแลกเปลี่ยนผลผลิตกันภายในชุมชนและมีการรวมกลุ่มกันทางเศรษฐกิจภายในชุมชน 3) โดยหลักการชุมชนจะพึ่งตนเองทางด้านทรัพยากร ธรรมชาติได้นั้น จะต้องมียอดประกอบ ที่สำคัญ คือ การมีทรัพยากรอย่างเพียงพอในชุมชน มีกรรมสิทธิ์ในทรัพยากร มีความสามารถที่จะใช้ประโยชน์ได้ และมีกิจกรรมอนุรักษ์และพัฒนาควบคู่กัน 4) การพึ่งตนเองด้านจิตใจ โดยหลักการจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประการที่ 1 ความขยันหมั่นเพียร ประการที่ 2 การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และประการที่ 3 การมีคุณธรรมหรือธรรมะศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว 5) การพึ่งตนเองด้านสังคม โดยชุมชนมีระบบความสัมพันธ์กันเป็นแบบเครือญาติ

ผลการศึกษาในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของบ้านหนองตาไ้ จากภูมิปัญญาในการทอผ้ามัดหมี่ ภูมิปัญญา

ในการทำเครื่องจักสาน ภูมิปัญญาในเรื่องการทำเครื่องดักจับปลา พบว่าทำให้ชาวบ้านหนองตาไก่ มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาให้คงอยู่และรู้จักกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เกิดประโยชน์ มีการรวมกลุ่มกันเพื่อจะทำภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดรายได้ เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอาร์ม หุ่นศิริ (2545) วิจัยเรื่องแนวนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาที่ยั่งยืน : ศึกษากรณีกลุ่มจักสานตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง พบว่าการรวมกลุ่มจักสานเกิดขึ้นมาก่อนที่นโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จะเข้ามาในหมู่บ้าน ชาวบ้านมีการรวมตัวกันในลักษณะเป็นกลุ่มย่อยมีการรวมตัวกันเมื่อได้รับการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ยังไม่สามารถรวมเป็นกลุ่มเดียวเพื่อผลิตงานและแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน และการดำเนินการของกลุ่มจักสานตำบลบางเจ้าฉ่าโดยมีการทำแผนพัฒนาชุมชน และการก่อสร้างหมู่บ้านอุตสาหกรรมชนบทเพื่อการท่องเที่ยว เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้

2. ผลการศึกษาหลักการบริหารหรือการจัดการของชุมชนของให้ประสบความสำเร็จ พบว่ามีผู้นำ ที่มีความเข้มแข็ง เสียสละ อดทน ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ยึดหลักคุณธรรม มีความยืดหยุ่น ปรับหลักการทำงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าร่วมทำกิจกรรมในทุก ๆ ด้าน เพื่อที่จะแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และตรวจสอบการทำงานของชุมชน กลุ่มองค์กรต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุพงศ์ ถาวรวงศ์ (2549) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองแบบพอเพียง ตามแนวพระราชดำรินี้ในจังหวัดจันทบุรี การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองแบบพอเพียง ตามแนวพระราชดำรินี้ในจังหวัดจันทบุรีซึ่งจำแนกออกเป็น 9 ด้านตามกรอบ

นโยบายกระทรวงมหาดไทย พบว่าในเรื่องการบริหารจัดการควรได้มีการบูรณาการร่วม มือกันในทุกองค์การพัฒนาบุคลากรให้มีความ สามารถหลากหลายโดยมีประชาชนมีส่วนร่วมเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนา การพัฒนาบุคลากร ประชาชนต้องช่วยเหลือตัวเองมากขึ้น และต้องดูแลรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตติ ภูตระกูล (2546) ได้วิจัยเรื่องการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพหัตถกรรมจากกกในเขต พื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่ากลุ่มจะประสบผลสำเร็จได้ต้องมีผู้นำที่มีความเข้มแข็ง เสียสละ อดทน ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ยึดหลักคุณธรรม

3. ผลการศึกษาปัญหาการพัฒนาทางด้านสังคม ปัญหาการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ พบว่ามีด้านปัญหาพัฒนาทางด้านการพัฒนาสังคมและปัญหาทางด้านการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุพงศ์ ถาวรวงศ์ (2549) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองแบบพอเพียง ตามแนวพระราชดำรินี้ในจังหวัดจันทบุรี การศึกษาครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะ ในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองแบบพอเพียง ตามแนวพระราชดำรินี้ ในจังหวัดจันทบุรีซึ่งจำแนกออกเป็น 9 ด้านตามกรอบนโยบายกระทรวง มหาดไทย ในทุกด้านมีปัญหา เกิดขึ้น 2 ภาค คือภาครัฐและภาคประชาชน คือ ด้านบุคลากรภาครัฐ ไม่เพียงพอ ขาดคุณภาพ ประชาชนไม่มีความสนใจเท่าที่ควร การจัดตั้งกลุ่มยาม เพราะประชาชนในจังหวัดจันทบุรี ดำรงชีวิตในลักษณะปัจเจกชนนิยม ไม่ชอบวุ่นวาย มีหลังคาเรือนห่างกัน ยกเว้นในอำเภอโป่งน้ำร้อน อำเภอสอยดาว และกิ่งอำเภอแก่งหางแมวที่ประชาชนส่วนใหญ่มาจากการย้ายถิ่นและการอยู่ร่วมกัน แต่ยากจน และไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง ด้านงบประมาณและด้านวัสดุอุปกรณ์ที่จำกัดในการให้บริการมีไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน และผู้ใช้บริการมากขึ้น ด้านการบริหารจัดการ พบว่าผู้บริหารไม่ค่อยมีวิสัยทัศน์ใน

การวิเคราะห์ พยากรณ์สถานการณ์ผู้ปฏิบัติงานขาดความเอาใจใส่งานที่รับผิดชอบ นอกจากนี้ปัญหาดังกล่าวผู้ศึกษายังพบว่ามีปัญหาสิ่งแวดล้อม คือ มลภาวะที่เกิดขึ้นจากการปนเปื้อนของสารเคมี ยาฆ่าแมลงในน้ำ ดิน อากาศที่เกิดจากการทำเกษตรกรรม เป็นอาชีพหลัก ข้อเสนอแนะทุกองค์การควรทำงานร่วมกันแบบบูรณาการ และ ควรให้ความรู้ในทุกด้านรวมทั้งปลูกฝังทัศนคติให้ทุกคนตระหนักในหน้าที่ ที่ต้องรับผิดชอบทั้งตนเอง ส่วนรวมและสิ่งแวดล้อมให้รัฐจัดสรรที่ดินทำกินให้เกษตรกรที่ยากจน เร่งแนวโน้มนำการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองแบบพอเพียง ตามแนวพระราชดำริในจังหวัดจันทบุรี ด้านการพัฒนาองค์การเศรษฐกิจและด้านการพัฒนาบุคลากร พบว่าในเรื่องการบริหารจัดการควรได้มีการบูรณาการร่วมมือกันในทุกองค์การ พัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถหลากหลายโดยมีประชาชนเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนา ประชาชนต้องช่วยเหลือตัวเองมากขึ้นและต้องดูแลรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้งบประมาณในการสนับสนุนในการจัดทำกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ให้คงอยู่

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1) ควรมีการส่งเสริมให้โรงเรียนจัดนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เข้าเป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตรของท้องถิ่น

2) ควรส่งเสริมให้ชาวบ้านได้เรียนรู้วิธีการพัฒนาแบบพึ่งตนเองการบริหารจัดการ และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยอาจจัดเป็นกลุ่มอนุรักษ์ หรือรักษาวินัยวัฒนธรรมท้องถิ่น

3) ควรให้ทุกคนได้มีโอกาส เข้ามาร่วมคิดวางแผน ร่วมตัดสินใจว่าสิ่งใดคือสิ่งที่ดีที่สุด และถูกต้องที่สุดสำหรับชุมชน ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตเพื่อเป็นรากฐานของชุมชนที่ดีในวันนั้นและในวันข้างหน้าให้ยั่งยืนตลอดไป

3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาถึงกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการพัฒนาชุมชนแบบพึ่งตนเองของชุมชนบ้านหนองตาไก่ ว่ามีความสัมพันธ์อย่างไรต่อการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชุมชน

2) ควรมีการศึกษาศักยภาพและความจำเป็นของชุมชนในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านหนองตาไก่ เพราะในโลกปัจจุบันต้องมีการติดต่อสื่อสารกัน ซึ่งต้องมีความรู้และขีดจำกัดในการใช้ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด

บรรณานุกรม

- กระทรวงมหาดไทย. (2540). **ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนและชนชาติไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กระทรวงมหาดไทย. (2541). **เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองแนวคิดและยุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัททรงสิทธิ์วรรณ จำกัด.
- กาญจนา เทพแก้ว. (2538). **การพึ่งตนเอง ศักยภาพในการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองศาสน์การพิมพ์.
- จิตรี ภูตระกูล. (2546). **การบริหารจัดการกลุ่มอาชีพหัตถกรรมจากกกในเขต พื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์**. ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2541). **ทฤษฎีและแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนชาวนา**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- ประเวศ วะสี.(2541). **ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและศีลธรรม**.กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.
- ไพศาล วิสาโล, พระ.(2533). **พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม**.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- วิบูลย์ เข็มเฉลิม.(2532). **สู่สังคมวนเกษตรมีกินตลอดชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- เสน่ห์ จามริก.(2537). **กรอบและตัวชีวิตในการพัฒนาชนบททางใหม่.เอกสารการสัมมนา**.
- อาศรม วงศ์สินทิ จังหวัดนครนายก.
- อาร์ม หุ่นศิริ (2545). **แนวนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์และการพัฒนาแบบยั่งยืน: กรณีศึกษากลุ่มจักสานตำบลบางเจ้าฉ่า อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,มหาวิทยาลัยรามคำแหง.